

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

ԻԳ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1949

≡ ՅՈՒՆՈՒԱՐ-ՓԵՏՐՈՒԱՐ ≡

ԹԻՒ 1-2

ԱՄԱՆՈՐԻ ՄԵՐ ՍՓՈՓԱՆՔԸ

Սուրբ Երեմի երկար ու հրաշալի պատմութեան մէջ 1948ը պիտի մնայ անմախընթաց իր փառափառ դէպքերով, դէպքեր՝ որոնք կրցին կարն ժամանակի մը մէջ բախտի նմար դարձնել եւ գլխիվայր երջել երկրի փառափառ, ճնշեալ եւ ընկեային նախկին վիճակը, ստեղծելով կացութիւն մը որ չէր նախատեսուած անտարակոյս ՄԱԿի Բաժանման Ծրագրին մէջ, թէեւ ՄԱԿի Դիւաններու աշխարհը առջեւ պիտի գործադրուէր։ Անոնք որ հանդիսաւորապէս ընդունեցին զայն, կ'ուրաման զայն գործնականապէս, իսկ անոնք որ չընդունեցին՝ իրաւապէս եւ օրինաւորապէս ընդունած կը թուին ըլլալ։

Այս ընդհանուր շփոթութեան մէջ, մոռացութեան մասնուած է Բաժանման Ծրագրի անբաժան մաս կազմող Երուսաղէմի եւ երջակայից Միջազգայնացումը եւ անոր հետ միասին քրիստոնէութեան եւ քրիստոնէական եկեղեցիներու, շահերու եւ իրաւանց վիճակն ու ապագան։

Բեմադրուած ողբերգութեան մէջ յայտնի է միայն սա իրականութիւնը թէ՛ այսօր Պաղեստինի մէջ գոյութիւն ունի հեղական պետութիւն մը եւ զայն ընդունած են ՄԱԿի անդամ եղող երեսներինց մեծ ու փոքր պետութիւնները, մինչդեռ ծագուած արաբական պետութիւնը եւ միջազգայնացած Երուսաղէմեան երջանակը անորոշութեան մէջ մարհում կը մնան։ Ուրիշ իրողութիւն մը՝ թէ շուրջիւ երջակայ արաբ պետութեանց միջամտութեան, յիշատակուած վերջին երկու մասերու սահմաններուն մէջ, բնակչութեան համար ճանելի կեանք վերստեղծելու մեծ ջանքեր եղած են, իսկ 750 հազար արաբ գաղթականներու աշխարհը ամենէն աւելի դէպի Անգլ-Յորդանան դարձած են անկէ սպասելու իրենց բաղձանքներուն իրականացումը։

Անուրանալի իրողութիւն է թէ Անգլ-Յորդանանի Վեհափառ Թագաւորը շուրջիւ իր կազմակերպուած բանակին մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերած է, ինչ որ ընդհանուր գոհունակութիւն ստեղծած է իր տուրջը։

Հայ ժողովուրդը մին է այն երախտաւորեալներէն, որ բարձրօրէն կը գնահատէ Նորին Վեհափառութեան բարեբաւ աշխատանքները, որովհետեւ անոնց շուրջիւ ինք եւս առիթ եւ պատշաճութիւն գտաւ մասամբ իր վերջերը կապելու եւ իր թուաւորութիւնը ամփելու։ Քաղաքական եւ ճնշեալ ճե-

սակէ՛սներով՝ ճակարհին ոչինչ ունիմք միսթարական: Ա. Երկրի բաղձալի խաղաղութեան նշույն իսկ դեռ չերեւիր եւ հորիզոնը ծածկուած է մուսլլ ամպերով: Մեզի կը մնայ ամփոփուիլ դարձեալ մեր հոգեկան աշխարհին մէջ հոն գտնելու մեր եւ մեր աղետահար զուակներու սփոփամբը:

Գոհութիւն եւ փառք կը մատուցանենք առ Բարձրեալն Աստուած որ իր անսահման ողորմութեամբ արժանի ըրաւ մեզ վերապրելու ամբողջ տարւան մը մահասփիւռ սարսափներուն եւ տառապանքներուն մէջէն, մեր սիրելի Միաբանութեան եւ հօտին հետ ողջունելու ժամանակի Նոր հանգրուանը վերակենդանութեան գեղեցիկ յոյսերով:

Ամանորի բերած հոգեւոր ներշնչման մէջ մեր մտածուիք անմիջապէս կը դառնայ այն ազնիւ հոգիներուն, որոնք մեր եւ մեր ժողովուրդի տագնապի օրերուն նախախնամութեան ձեռքեր հանդիսացան իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեամբ եւ փրկեցին մեր կարօտեալները անտաղութեան, համաճարակներու եւ հիւանդութիւններու ճիրաններէն՝ եւ միեւնոյն ժամանակ քաջութիւն եւ եռանդ ներշնչեցին անոնց յուսահատ սիրներուն:

Մեր երախտագիտութեան մեծագոյն բաժինը կը մատուցանենք Ն. Ս. Օծութիւն Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին, որ բարեհաճեցաւ, մեր խնդրանքին վրայ, իր բարձր հովանաւորութիւնը շնորհելու Մայր Աթոռոյ Առաջնորդական քեմերու մէջ կազմակերպուած հանգանակութեանց՝ ի նպաստ Պաղեստինահայ կարօտեցող:

Երախտապարտ ենք նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Կաթողիկոս Գարեգին Ա. ին, որ առաջին օրէն կոնդակաւ իր զաւակներուն կարեկցութիւնը հրաւիրեց Երուսաղէմի աղէտեալներուն վրայ եւ մասնաւոր դիմումներով մեծապէս նպաստեց մեր խնամաստեղական գործի տեսականութեան, երիցս Երուսաղէմ դրկելով Գեորգ. Տ. Խորէն Եպս. Բարոյեանը, նպաստի գումարներու եւ դեղորէից փոխանցման գործով: Ս. Աթոռոյս բարեբաւ Վսեմ. Գալուստ Կիւլպէնկեանին, որ նոյնպէս առաջին օրէն բարեհաճեցաւ փութացնել իր օժանդակութիւնը, յատկապէս հետաքրքրելով Ս. Աթոռոյ եւ ժողովուրդի ապահովութեան հարցով: Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ Եորքի Կեդրոնական Պատ. Վարչութեան, որուն անմիջական եւ կարեւոր օժանդակութեան շնորհիւ ապահովել կրցինք մեր կարօտեալներու սնունդի մեծագոյն մասը, առաջին հինգ դժուարին ամիսներուն եւ անկէ վերջ: Կիւլլապի Կիւլպէնկեան Հիմնադրամի Պատ. Վարչութեան եւ Մեծայարգ Տիար Եղուարդ Կիւլպէնկեանին, որոնց նուիրատւութեամբ ի նորոյ կառուցուեցաւ Գեթսեմանիի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ գաւթի պատը եւ պատհաստեցաւ տանարի ներքին հանդերձանքը, որոնք անցեալ Յունուարին անձրեւի հեղեղներէն քայքայուած էին: Շնորհակալութիւն նոյնպէս Լոնտոնի Արքար Թրոսի Պատ. Վարչութեան, Գալիժօրիոյ, Նիւ Եորքի, Ֆրանսայի, Եգիպտոսի, Սուտանի, Կիպրոսի, Պէլքոսի, Հալէպի, Միլլագեսի, Հնդկաստանի Գերեմոնի Առաջնորդներուն, Ազգային Եկեղեցական Մարմիններուն եւ նուիրատու ազգայիններուն: Գերաւերն Տ. Տ. Ռուբէն Արքեպս. Մանասեանին, Խաղ Արքեպս. Ազապահեանին, Արտաւազ Արքեպս. Սիւրմէեանին, Մամբէ Արքեպս. Սի-

րունեանին, Գեռ. Տ. Տ. Վարդան Եպս. Գասպարեանին, Սիոն Եպս. Մանուկեանին, Զարեհ Եպս. Փայապեանին, Դերենիկ Եպս. Փղաշեանին, Խորէն Եպս. Բարոյեանին, Ղեւոնդ Եպս. Զէպէեանին: Ամեր. Եպս. Եկեղեցւոյ Գեռ. Պետիկ եւ Տօֆ. Քլայնին, Լուսեռական Եկեղեցւոյ Նեղայացւոցի՝ Տօֆ. Մօլին, իրենց նիւթական օժանդակութեանց համար:

Գոհունակութիւն Ս. Աթոռոյս Լուսաւարապետ Գեռ. Տ. Եղիշ Վրդ. Տէրտեանին իր Միջագետքի առաքելութեան արդիւնաւոր աշխատանքին համար: Ս. Յակոբեանց Պատ. Միաբանութեան բոլոր Հոգեւորն Հայրերուն, իրենց բացառիկ զոհաբերութիւններուն համար: Երուսաղէմի Կաթողիկոս Խնամաստական Մարմին բոլոր անդամներուն եւ վարիչներուն՝ իրենց հաւասարիւ աշխատանքին համար:

Հոգեւորն Տ. Պատկ Վրդ. Թումայեանին եւ Մեծայարգ Մեր Դաւար Սեւոմեանին, իրենց արդիւնաւոր աշխատանքներուն համար:

Նոյնպէս Հայ Մամուլի Պատ. Խմբագրութեանց, որոնք ազնուութիւնը ունեցան սասարելու Պաղեստինահայ նպաստից հանգանակութեան, իրենց խմբագրականներով եւ հրատարակութիւններով:

Մեր երախտագիտական անկեղծ զգացումներուն հետ կը խառնենք Ամանորի մեր ջերմագին մաղբանքները, արեւատութիւն եւ երջանկութիւն մաղթելով բոլորին: Տէրը Իր հօր հովանիին տակ պահպանէ թող Ազգը համօրէն եւ Եկեղեցին Հայաստանեայց ի փառս Իւր ամենատուր Անուան:

Մեր մասնաւոր շնորհակալութիւններն ու մաղբանքներ կը նուիրենք նաեւ «Սիոն»ի պատուական աշխատակիցներուն, իրենց արժեքաւոր ուսումնադիրութիւններուն եւ յօդուածներուն համար: Նոյնպէս եւ բոլոր բաժանորդներուն եւ ընթերցողներուն, որոնց սիրոյն համար դադար չստիւնք մեր մամուլին, հակառակ մեր շուրջ վստացող վստանքներուն եւ գործնական դժուարութիւններուն:

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան եւ բովանդակ հոգեւոր դասուն: Իսկ Սփիւռքի Հայութեան վեհանձնն ու կարեկից կեցուածքը Ս. Աթոռոյս եւ անոր դժբախտ հօտին նկատմամբ՝ հոգեկան մեծ մխիթարութիւն պատճառեցին Միաբանութեանս: Հաւատարիմ իրենց ուխտին՝ անոնք մնացին իրենց պարտականութիւններու գլուխը եւ ըրին իրենց լաւագոյնը ամենադժուարին օրերուն իսկ, իր կենսունակութեան մէջ պահելու այս նուիրական Հաստատութիւնը: Սուրբ Տեղեաց հանդիսութիւնները բարունակութեան ըստ առաջնոյն: Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարի պատկանութիւնները եւ տունական արարողութիւնները կատարուեցան — բացի երկու կարճատեւ ստիպողական դադարներէ — կարելի շնորհութեամբ: Տպարանը իր աշխատանքները բարունակեց՝ ինքեւստեւ մամուլը ձեռնով դարձնելով: Ուսումնական տարեւորանի սկզբնաւորութեան բացուեցան ժառանգաւորաց վարժարանն ու Ս. Թարգմանչաց Երկսեռ Նախակրթարանը, վերջինը ապահովութեան համար Ս. Էջմիածին մասնաճիւղի եւ Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարի ընդարձակ վերնասան մէջ: Յօդուելի վաճառք եւ մնացած ժողովուրդը ունեցան իրենց Տեսուչը որ պատճառ ունի միեւնոյն ժամանակ հովուելու Հայժառի եւ բարձրակարգ հայութիւնը: Ամմանի Հերոսեան վարժարանը իր անկարելին ըրաւ

գոհացում սալու Անդր-Յորդանան խուժող գաղթականներու ուսումնասենյ գաւակներուն:

Թող միշտ կենդանի մնայ այդ ոգին որ միայն կրնայ ապահովել Ս. Աթոռը բոլոր վսանգներու դէմ. թող յաւիտեան պայծառ եւ ոգեւորող մնայ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միասնականութիւնը եւ Հայ ժողովուրդի հաւասարութիւնը իր եկեղեցիին հանդէպ:

Ի խորոց արտի կը մաղթենք որ այս տարին բովանդակ հայութեան համար ըլլայ ներքին անգոյրութեան եւ համեմատութեան տարի մը: Վերջ գտնեն մեր ազգային-եկեղեցական կենսական շահերը վսանգող եւ մեր ժողովուրդի բարոյականը խաթարող սին վճենք ու պայքարենք, անարդար վերագրումներն ու դատումները:

Կը հաւատանք թէ երբ միտքերն ու սիրտերը կ'առաջնորդուին քրիստոնէական անկեղծ սիրով, կը լուծուին բոլոր հարցերը որչափ ալ կենդանոս ըլլան անոնք: Մեր ազգային ողջմտութեան պահանջն է ասիկա հասարակաց օգտին նամար, մանաւանդ համաեւրոպային ճգնաժամի եւ բախտորոշ այս օրերուն, երբ մեր անհասական ու հաւաքական կեանքը դրժուարութեանց առջեւ կը գտնուի ամէն կողմէ, երբ մեր բարգաւաճ գաղութները մէկ օրէն միւս կը զրկուին իրենց արդար վասակէն եւ իրաւունքներէն ու կը դատաւարտուին թուառութեան:

Այդ աղէտին առջեւ կը գտնուինք մենք այսօր մեր տաք հազարէն աւելի ժողովուրդով: Մեր երէկուան բարեկեցիկ ընտանիքները այսօր ընչազուրկ գաղթականի վիճակին մասնուած են: Միջին դասակարգի արհեստաւորները եւ ամսականաւոր պատգոնեաւորները մեծ մասամբ իրենց տան զոյքերը ծախելով կը հայթայթեն իրենց ընտանիքներուն սնունդը: Իսկ աշխատաւոր դասակարգը որ իր օրավարձով ընտանիք կը պահէր, ոչինչ ունի բացի իր առած մասնակի նպաստէն: Բոլորն ալ զրկուած իրենց համգտակէտ բնակարաններէն, առողջապահական աննպաստ պայմաններու մէջ կը բնակին խնդրուած մութ ու խոնար սենեակներու մէջ: Կնքուած զինագույներ չեն կրցած փոխել երկրի փայլալուծ տնտեսութիւնը ու հետեւաբար ժողովուրդի թուառութիւնը: Այդ թուառութեան շղթաները կը ննեն նաեւ Ս. Աթոռոյ տներուն վրայ իրենց տնտեսական ծանրութեամբ եւ մտանքաւորութեամբով:

Իրաց այս կացութեան մէջ, յանուն մեր արքայութիւններուն եւ յանուն մեր ժողովուրդին՝ կոչ կ'ուղղենք դարձեալ Հայ Սփիւռքի մեր հարազատներուն, որ բարունակեն իրենց նպաստի հանգանակութիւնները եւ փութացնեն զանոնք Ս. Աթոռ:

Կը հաւատանք թէ ազգային միւս աշխատանքներու կարգին երուսաղէմի եւ Պաղեստինահայութեան նպաստի այս պարտականութիւնը իր արժանաւոր եւ նշաւորական տեղը պիտի ունենայ ամենուրեք առանց բացառութեան, ինչ որ բաւական պիտի ըլլայ թեթեւցնելու մեր եւ մեր ժողովուրդի տառապանքը:

Մենք մեր յոյսը այս ուղղութեամբ խաղաղապէս կը պահենք Հ. Բ. Ը. Միութեան, մեր բարեբարներուն եւ Սփիւռքի Հայութեան արտին: Հարկադրուած ենք այս ընելու, վասնզի փորձով տեսանք թէ Պաղեստինի Միջազ-

գային Նպաստամատոյցի բաժնած սննդեղէնները փանակով եւ սեսակով չեն կրնար զոհացում տալ մեր ժողովուրդի սննդառութեան պահանջներուն, մանաւանդ անչափահասներու եւ մանուկներու համար: Յետոյ տրուած պարէնը գաղթականներու համար է միայն եւ ոչ անոնց որոնք կրցած են իրենց տեղւոյն մէջ մնալ, բայց այսօր աղբատեղեան մէջ կը տուային:

Անցեալ Հոկտեմբերէն սկսեալ բազմիցս պատժուեալներու դիմումներ կատարած ենք Միջազգային Նպաստամատոյցի մեծ ու փոք մարմիններուն եւ անդամներուն. ներկայացուցած ենք ընդարձակ եւ մանրամասն ցուցակներ եւ օրը օրին հետապնդած նպատարաւ մարմիններու աշխատանքները եւ ցուցակագրած մեքանիզմը ստացած պարէնի փոխան ու տեսակը եւ սակայն տակաւին զոհացում չենք գտած: Այսուամենայնիւ այս դժուարութիւնը կը բաժնենք մեզի հետ նաեւ Եւրոպայի բոլոր միւս համայնները: Չենք մեղադրեր անոնց Նպաստամատոյցի աշխատողները, վասնզի գիտենք իրենց զօրօրին անագնութիւնը եւ բազմակողմանի դժուարութիւնները: Իրենց մաղթելով ամէն յաջողութիւն, մենք մեր ժողովուրդի ժողովական փրկութեան համար մեր հաւաքանքներուն ապաւինած պիտի մնանք:

Ս. Աթոռը վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին հազարաւոր հայ գաղթականներ, պատշապարած է իր դարաւոր կամարներուն տակ: Ստացած է անոնց տեսակականի բարելաւման եւ զարգացման. մեծ զոհողութիւններ կատարած է անոնց զաւակներու կրթութեան եւ տոհմային դաստիարակութեան համար եւ տեսած է զանոնք նախանձեղի դիրքի վրայ Ս. Երկրի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ:

Այդ ջանքերն ու զոհողութիւնները անգամ մը եւս պիտի թափուին այսօրուան աւերակներուն վրայ վերստեղծելու, վերակենդանացնելու ոչ միայն Ս. Աթոռոյ, այլեւ Պաղեստինահայութեան բնականոն ու բարգաւառ կեանքը:

Վստահ ենք թէ այս կենսական ձեռնարկին մէջ բովանդակ ազգին հասարակաց զգացումը եւ հանրային համոզումը մեզի հետ է: Եւ անոնք պիտի չխնայեն իրենց սրտաբոլբ լուծանքը Սփիւռքի ամենէն հնազարեան, նուիրական ուրբ ու պանծալի հաստատութիւնը վերստին իր բարձրութեան վրայ տեսնելու համար:

Անոնց կարգախօսը պէտք է ըլլայ Սաղմոսեղովին սա սրտառու յայտարարութիւնն ու ուխտը.

«Եթէ մոռացայց գեթ Երուսաղէմ, մոռացի զիս աջ իմ, կցեսցի լեզու իմ ի փմս իմ՝ թէ ոչ յիւսցից գեթ, թէ ոչ նախ նուագեցից գեթ Երուսաղէմ, սկիզբն ուրախութեան իմոյ»:

Աստուծոյ ամենառատ վարձատրութիւնն ու օրհնութիւնները կը հայցենք բոլոր անոնց համար, որոնք ազնուութիւնը պիտի ունենան յիշելու Երուսաղէմը հոգւով եւ սրտով:

ԿԻՒՐԵՆ Բ.

Պատրիարք Ս. Երուսաղէմի